

Діна КОЗОБРОДОВА

кандидат філософських наук, докторант,
Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ

Ключові слова: соціальна реальність, цифровізація, психомірність, нелюдномірність, новітній холістичний підхід, психосинергетика, нова філософська категорія «ціле в цілому/ ціле-в-цілому».

У статті досліджується проблема виникнення нового ефекту, який виникає в умовах змін/трансформацій у соціальній реальності під впливом занадто нелюдномірної цифровізації, що набуває форму перенапруження людини. Цей ефект поширюється майже на усі сфери соціальної реальності та на життя людини в цілому. Через це цифровізація негативно впливає на ціннісний, людномірний та психомірний світ людини, у тому числі крізь суб'єктивний соціальний досвід. І якщо поріг впливу цифровізації вище ніж поріг психомірності людини, то це стає однією із проблем сучасності. Для пошуку шляхів вирішення цієї проблеми нами пропонується використання новітнього холістичного підходу, який представлений у постнекласи-

УДК: 159.923.3:001.82:61

DOI 10.31392/NPU-VOU.2022.4(87).09

ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЇЇ ПСИХОМІРНОСТІ

© Козобродова Д., 2022

ці та пов'язаний з психосинергетикою. Цей підхід реалізовано у формі концептуальної моделі «ціле в цілому/ціле-в-цілому» (новій філософській категорії). Він дозволяє створювати нові умови для дослідження даної проблеми як нелюдномірної, а також пояснювати поведінку психомірних систем/середовищ, у тому числі й соціальних як різновиду психомірних. Таким чином, цей підхід дозволяє розширити поле соціально-філософських досліджень, запроваджуючи новий вимір соціальної реальності — психомірність.

Постановка проблеми та її актуальність. Актуальність нашого дослідження обумовлена виявленням нового ефекту, пов'язаного з впливом на психомірність соціальної реальності — занадто нелюдномірного прояву цифровізації.

Останнім часом, в умовах зміни/трансформації в соціальній реальності ми спостерігаємо новий ефект, який проявляє себе у формі перенапруження людини. На нашу думку, у цьому ефекті присутня проб-

лема, яка полягає в тому, що психомірне навантаження в цієї сфері (сфері цифровізації), тобто поріг впливу цифровізації, перебільшує поріг психомірності людини. Останнє розглядається як аспект соціальної реальності, що демонструє її психомірність. Визначений ефект розповсюджується завдяки психомірності на усі сфери соціальної реальності, які пов'язані з життям людини та її діяльністю. Це демонструє негативний вплив цифровізації на ціннісний, людиномірний та психомірний світ людини, включаючи суб'єктивний соціальний досвід, що висвітлює проблему і дозволило сформулювати мету, яка полягає в пошуку рішення цієї проблеми.

Мета та завдання дослідження. Мета статті: розкрити сутність негативного впливу цифровізації на ціннісний, людиномірний та психомірний світ людини через її суб'єктивний соціальний досвід на намітити шляхи пошуку вирішення визначеної проблеми. Досягнення мети ми вбачаємо у використанні новітнього холистичного підходу «ціле в цілому/ціле-в-цілому» (новій філософській категорії) Єршова-Бабенко І.В. [3; 7; 15;]. Його використання задає нові умови дослідження такої проблеми як нелюдиномірності цифровізації а також поведінки психомірної системи/середовища та соціальної реальності як психомірної. Також, це розширює поле соціально-філософського дослідження [8; 9; 14].

У контексті поставленої мети даного дослідження, вирішення потребують наступні завдання:

- 1) конкретизація можливостей означеного підходу;
- 2) демонстрація нових особливостей соціальної реальності – психомірних;
- 3) розкриття сутності та змісту понять «психомірність» та «психомірне середовище»;
- 4) розгляд суттєвого розвитку змісту поняття «соціальна реальність».

Огляд літератури. Питання, що пов'язані зі сформульованою проблемою та метою пошуку її вирішення в даній статті, буде розглянуто у наступному понятійному тезаурусі:

- 1) соціальна реальність;
- 2) психомірність;
- 3) поріг впливу цифровізації на психомірність людини та на соціальну реальність;
- 4) психомірне середовище/система.

У філософській, соціально-філософській та соціально-гуманітарній літературі в останні два десятиріччя намітилась певна множина позицій щодо розуміння різними авторами поняття «соціальна реальність». Так, наприклад, один із авторів на початку нульових років ХХ століття визначає соціальну реальність, як «найбільш складний вид реальності, що представляє собою систему об'єктів з яким взаємодіє соціальний суб'єкт. Вона є середовищем його формування, об'єктивною умовою його існування і безпосереднім предметом соціальної творчості. Виступаючи як даність, соціальна реальність є і результат власної діяльності будь-якого соціального суб'єкта, і соціальний простір його діяльності, який може бути описаний як освоєння і присвоєння соціального світу» [14, с. 37-40].

Вже наприкінці 90-х рр. ХХ століття американський соціолог польського походження П. Штомпка аналізує соціальну реальність в аспекті темпу змін та їх динаміки. Автор підкреслює, що соціальна реальність є така, яка представляє собою динаміку, потік змін різних швидкостей, інтенсивності, ритму та темпу. Також він вважає, що онтологічно суспільство не може існувати в незмінному стані [19, с. 27]. Для нас це має значення, оскільки корелює з нашим поглядом на соціальну реальність як відкриту нелінійну систему/середовище, яка самоорганізується, яку ми розглядаємо у контексті постнекласики та психосинергетики. Даний автор став одним з перших авторів, у якого ми зустріли позицію динамічних змін у суспільстві щодо трактовки поняття соціальної реальності. Також він заклад основні теорії соціального становлення, яка вважається однією з складових сучасної теорії соціальної самоорганізації, що продовжила свій розвиток у роботах українського соціолога

Л. Бевзенко на початку нульових років ХХІ століття [1].

З іншого боку поняття «соціальна реальність» розглядається деякими авторами як набір символів, понять та категорій, якими людина користується «всередні себе» на рівні суб'єктивної психомірності та у своїй соціальній діяльності. Наприкінці 90-х років ми зустрічаємо теоретичний погляд відповідно до якого, наприклад, в загальному універсальному сенсі деякі автори підкреслюють, що будь-яке суспільство – це раціонально відображена в системі понять та категорій соціальна реальність, тобто встановлена система відносин між людьми в процесі їх життєдіяльності. Також вважається, що суспільство є цілісним та автономним по відношенню до життя людей, які його складають, воно розвивається по своїм законам, які також можливо розуміти як закони історії. Підкреслюється, що головний момент соціальної реальності – це взаємодія індивідів [17, с. 117].

Як бачимо, позиції деяких цитованих авторів асоціюються з позиціями британських та французьких соціологів середини ХХ ст., таких як З. Бауман, П. Бурдьє, Є. Гідденс, Р. Бхаскар. У найбільш широкому сенсі з точки зору постнекласики, наприклад теорії самоорганізації, вважається, що суспільство/соціальна реальність являє собою нелінійну особого типу складну систему, стан якої забезпечується взаємодією зовнішнього та внутрішнього середовищ [10, с. 46-47]. Це твердження може бути розширено, якщо додати що соціальна реальність може досліджуватися як та що має психомірний характер, та може бути як системою, так і середовищем.

У даному дослідженні ми розглядаємо соціальну реальність у контексті психосинергетики, тобто як таку, що має психомірний характер. Під психомірним характером соціальної реальності ми розуміємо те, що будь який соціум створений людиною – групою, родиною і т. ін., а їх соціальна діяльність визначається психомірністю людини, її особистістю та особливостями її психіки та психічної діяльності, психічного стану.

У психосинергетичному трактуванні психіка людини розглядається як відкрита нелінійна система/середовище, що самоорганізується [2, с. 124; 15]. І оскільки соціальна реальність створена завдяки діяльності людей, то така реальність може розглядатися нами як система/середовище того ж класу, що і психіка людини. При цьому ми акцентуємо увагу на психомірності даного середовища. У першу чергу у зв'язку з тим, що вона представляє собою продукт психічної діяльності людини, тобто є її реалізацією в соціальній сфері, являє собою психомірний продукт, продукт психомірної якості.

На думку українського методолога, автора психосинергетики І. В. Єршової-Бабенко виникає ефект який ми досліджуємо при вирішенні завдань щодо проблеми цифровізації. Це межі того поля діяльності людини, яку дійсно потрібно зробити нелюдиномірною через необов'язковість присутності там людини завдяки цифровізації цього поля людських функцій і зберігаючи при цьому безпеку для людини (коефіцієнт/критерій людиномірної безпеки) [3, с. 244]. Мова йде про поле діяльності людини, де цифрові технології чинять негативний вплив на психоемоційний стан людини та її соціальний досвід. Додамо у світлі цього аспекту критерій/коефіцієнт психомірності. Очевидно, що зараз на перший план сучасної науки виходить розвиток таких галузей знання як техно- і нейронаука, які на основі конвергенції інформаційних, біо-, нано- і когнітивних технологій спрямовані як на створення штучного інтелекту, людино-машинних інтерфейсів, систем машинного навчання, так і винахід нових гібридних (на основі синтезу неорганіки і органіки) матеріалів і систем різного рівня функціонування, тощо.

Виходячи з вищевикладеного, треба констатувати, що людина вже зіткнулася зі складністю, а також зі своєю неготовністю до нових умов соціального життя, що стрімко змінюється. Це умови, в яких цифровізація часом перетинає допустиму межу психомірності як новий сучасний аспект соціаль-

ної реальності. Розглядаючи питання цифровізації, І. В. Єршова-Бабенко вважає, що сьогодні формується зовсім інша, нова наукова картина світу. У цю картину світу не включені, ані природа, ані людина, ані суспільство. Навпроти, у неї швидко увійшла принципово якісно інша складова – «цифра», що символізує неживе, небіологічне. Автор підкреслює символічність того, що, як відомо, саме слово «цифра», яка походить від арабської ... (sifr), означає «порожній», «нічого», «нуль» (в лат. cifra). І висловлює думку, що слово «цифровізація» можна трактувати як «спустошення» [4, с. 43]. Авторка підкреслює, що «... при всій зростаючій присутності віртуального світу в нашому житті, проте, в ньому продовжує бути присутнім і реальний світ. Більш того, і світ, який народжується із поєднання віртуального та реального, світ, який і є світом фахівця майбутнього» [4, с. 44], що є важливим для розуміння освіти майбутнього та підготовки фахівців у нових умовах цифровізованого світу.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільства, особливо останні роки ми помічаємо швидкі зміни у соціальній реальності людини. Це відбувається під впливом розповсюдження цифровізації. В цих умовах ми спостерігаємо новий ефект – зростання перенапруження людини в нових соціальних умовах. З нашої точки зору більш за все це перенапруження викликано перетинаном допустимої межі напруження, яка ґрунтується на психомірності людини.

Ми пов'язуємо швидкість розповсюдження цифровізації, з одного боку, та вплив швидкості розповсюдження цифровізації, з іншого боку тому, що психомірність не має жорсткої алгоритмізації, а цифровізація на противагу цьому, базується тільки на жорсткій алгоритмізації. Також психомірність оперує до творчості людини, а цифровізація оперує до повторів комп'ютерної програми. Таким чином, зростання розбігу між психомірністю та цифровізацією призвело до появи нового ефекту соціальної реальності, який представлено перевищенням допустимого рівня розбігу.

Цей ефект викликаний поведінкою класу середовищ/систем, які за визначенням є самоорганізованими, тобто відкритими, нелінійними, дисипативними, незворотніми. Саме незворотність з точки зору авторів теорії самоорганізації [13; 15; 20] забезпечує можливість виникнення самоорганізації. Завдяки належності психомірності до даного класу середовищ/систем вона є первинною соціальною реальністю, котра має конструктивну роль та обумовлює можливість самоорганізації у психомірних системах як нелінійних. В літературі такий ефект констатується, якщо у взаємодії систем даного класу з'являється відповідний рівень порогу їх станів [21]. Наявність нового ефекту на рівні психомірності соціальної реальності людини, що трактується нами як наслідок широкого розвитку цифрових технологій, демонструє саме цей рівень розбігу.

Тобто цифровізація, яка істотно впливає на сфери соціального життя (економіка, політика, освіта, культура, комунікація, тощо), а також на свідомість людини, її психоемоційний стан і суб'єктивний соціальний досвід, як ми бачимо впливає і на психомірність соціальної реальності. На наш погляд, цифрові технології сьогодні змінюють також способи спілкування людей, систему освіти, відпочинок, впливають на соціальну активність особистості та форми її прояву, створюючи тим самим нове цифрове середовище комунікації. В цьому середовищі внаслідок нового ефекту нагальною стає проблема нових видів самоадаптації на основі самоорганізації, самореалізації і саморозвитку людини в нових умовах появи та розповсюдження нелюдинізмів штучних (у тому числі і гібридних) цифрових систем, що конкурують з людиною. Тобто, якщо розповсюдження цифровізації перебільшує межу психомірності як аспекту соціальної реальності, то це стає нагальною проблемою для сучасного суспільства. Тому ми маємо з цих позицій реконструювати психомірний аспект самоорганізаційної динаміки у соціальній реальності. Це дозволяє по новому розглядати су-

часні прояви соціальної реальності у її психічному вимірі на рівні живого прояву. При цьому ми маємо враховувати особливості поведінки середовищ названого класу, бо завдяки їм виникає нова «дія психомірних механізмів як самоорганізаційних механізмів соціальної зміни» [1, с. 4]. У свою чергу ця дія пов'язана з виникненням структур, які були названі І. Пригожиным «дисипативні структури» [12, с. 8].

Для процесу появи цих структур, характерна наявність флуктуацій, але треба підкреслити що не кожна з них веде до появи такої нової структури. Як підкреслюють вчені, якщо питання належить до поведінки в рівноважній системі, то на флуктуації буде відгук, тобто реакція, і система повернеться до попереднього стану. А якщо буде нерівноважна ситуація, то флуктуації можуть посилюватися незворотніми дисипативними процесами і доводити до нових просторово-часових структур. Таким чином, ми маємо новий параметр для дослідження поведінки психомірної соціальної реальності.

Як ми побачимо далі, такі процеси як перехід психомірної соціальної реальності до сильно нерівноважного стану, призводить до ще більшого різноманіття просторово-часових періодичних структур у досліджуваній нами сфері та хаотичних ситуаціях. У такому разі, поведінка психомірної соціальної реальності досить швидко стає занадто невпорядкованою. Усі такі невірні ситуації на думку дослідників мають один загальний аспект – появу дальньої кореляції, когерентності.

У вітчизняній соціально-філософській думці існує чимала кількість робіт (Кочубей Н. В. [14], Бевзенко Л. Д. [13], Мелков Ю. О. та інші), присвячених проблемі людини в сучасному суспільстві, але разом з тим, не висвітлено питання щодо нового ефекту. Також ще є брак узагальнюючих теоретико-концептуальних робіт, що відносяться до проблеми самої людини та її природи з позицій сучасного холізму, особливо в аспекті нового та новітнього холізму, що інтегрує науковий (нейронаука, когнітивні

науки, природознавство, медицина та ін.) та філософський підходи.

Цей новітній холістичний підхід представлений у психосинергетиці, як у трансдисциплінарній галузі дослідження, присвячений дослідженню людини і похідних від психічної діяльності мозку «психомірних систем/середовищ» різної природи, у тому числі й соціальних, та розкривається у концептуальній моделі (нової філософської категорії «ціле в цілому/ціле-в-цілому»).

Поняття «психомірні середовища/системи» в комплексі з позицією «ціле в цілому/ціле-в-цілому», запропоновані психосинергетикою, виводять рівень аналізу за межі дихотомії «частина-ціле», переводячи акцент на рівень «нелінійне ціле-в-нелінійному цілому», оскільки підкреслює прояв одного в іншому таких нелінійних цілих, складних цілістних середовищ як психіка людини, її внутрішній світ, система організму, соціуму та природи [15, с. 37-41; 53-61].

Крім того, психосинергетичний підхід дозволяє розширити поле соціально-філософських досліджень, запроваджуючи новий вимір соціальної реальності – психомірність. У ньому актуальними стають такі соціально-філософські проблеми як психомірність соціальної реальності, «людин омірність»/«нелюдиномірність» продуктів діяльності людини, в тому числі представлених у вигляді різних гібридних систем «людина/робот», людино-машинний інтерфейс, роботизованих систем, нейронних мереж та навчальних машин, тобто штучного інтелекту в його різних модифікаціях і на різному рівні.

Термін «психомірність» був упроваджений у науковий обіг І. В. Єршовою-Бабенко у 2008 році. «В психосинергетиці мова йде про поняття «психомірне середовище» на кількох рівнях його розуміння. Перш за все це внутріпсихічне середовище, яке породжує сама людина всередині себе (її особистість та організм, допускаються інші внутрішньосередовищні види та механізми «пам'яті»). Також це зовнішньопсихічне

середовище як продукт відносин людини з іншими внутрішньо- та зовнішньопсихічними середовищами як окремих людей так і груп, колективів, творів мистецтва і т. ін., а крім цього, відносини людини з соціумом, природою, космосом та знаннями... Кожне із перелічених середовищ розглядається нами як складне середовище, відкрите нелінійне, що самоорганізується по визначенню, яке здатне до складної поведінки та породженню того, що складніше його самого, що здатне самостійно себе добудувати, видозмінювати...» [6, с. 18-19]. Місце психосинергетики в структурі філософії та науки кінця 20 століття дозволило автору цієї наукової галузі зробити філософський і теоретико-методологічний перехід від людиномірності як соціосинергетичності (соціальних проявів людини, розглянутих с позиції синергетики), до розгляду особистої психомірності будь-яких проявів людини та соціальності як такого, що виходить з психомірної діяльності [15, с. 62]. Також, методологія дослідження психіки людини як синергетичного об'єкту дозволила автору виділити категорії «психомірні середовища», а також «психомірність». Цей крок став тим необхідним філософським, теоретико-методологічним зв'язком, «без якого спеціалісти зупиняються на людиномірності як соціосинергетичності (соціальних проявах людини, розглянутих с позицій синергетики), не враховуючи і не розглядаючи похідну психомірність будь яких соціальних проявів людини» [15, с. 64]. З терміном «психомірність» співвідносяться, як було приведено вище, такі поняття як «психомірні середовища/системи», що характеризують людину та її діяльність: психічну, когнітивну, мозкову, соціальну і т. ін. [10, с. 48].

Таким чином пропонується принципово нова трактовка соціальної реальності людини, яка відповідає таким твердженням:

- 1) соціальна реальність є психомірною;
- 2) соціальна реальність — це психомірна дисипативна структура;
- 3) соціальна реальність — це відкрите нелінійне середовище/система синергетичного рівня, що самоорганізується;

4) соціальна реальність корелює з рівнем концепту «brain-psyche (mind/consciousness)»;

5) соціальна реальність є первинною реальністю людини в психо-соціальному аспекті її мислення, сприйняття, світогляду як системи символів, понять та категорій;

6) соціальна реальність незворотна в співвідношенні до поняття «живе», тобто в прижиттєвої фазі психіки людини, її системи психічної реальності. (Але коли ми розглядаємо культуру як одну із форм реалізації соціальної реальності поза часом життя людини, ми зустрічаємось зі зворотністю існування символів, понять та категорій. Наприклад, в науково-дослідних цілях ми можемо звертатись до значення того чи іншого поняття в історичній перспективі минулого та порівняти його з використанням в сьогоденні. В такому разі, ми оперуємо умовно зупиненими значеннями. В цьому принципова різниця між соціальною реальністю людини, яка живе зараз, яку характеризує незворотність, та штучно фіксованими значеннями понять із різних історичних епох, понять, які також залишаються у тому ж часі, і незворотною соціальною реальністю людини яка зараз живе);

7) в соціальній реальності живої сучасної людини має місце ефект порушення симетрії у часі;

8) соціальна реальність подвійна в аспекті «зворотність/незворотність»- «живе/неживе».

Висновки

Таким чином в статті сформульована проблема виникнення нового ефекту в умовах змін/трансформацій у соціальній реальності. Показано, що це відбувається під впливом занадто нелюдномірної цифровізації, що набуває форму перенапруження людини. Цей ефект поширюється майже на усі сфери соціальної реальності та на життя людини в цілому. Показано що внаслідок цього цифровізація негативно впливає на ціннісний, людиномірний та психомірний світ людини, у тому числі на рівні суб'єктивного соціального досвіду. Підкреслено, якщо по-

ріг впливу цифровізації вищий ніж поріг психомірності людини, то це стає однією з проблем сучасності.

Запропоновано за для пошуку вирішення цієї проблеми використання новітнього холистичного підходу, який представлений у постнекласиці та пов'язаний з психосинергетикою. Показана реалізація цього підходу у формі концептуальної моделі «ціле в цілому/ціле-в-цілому» (новій філософській категорії).

Також обосновано, що даний підхід створює нові умови для дослідження даної проблеми як нелюдиномірної. Можливості підходу поширені на поведінку психомірних систем/середовищ, у тому числі і соціальних, як різновиду психомірних. Продемонстровано, що цей підхід дозволяє роз-

ширити поле соціально-філософських досліджень, запроваджуючи новий вимір соціальної реальності – психомірність. Реалізовано мету, яка полягала у пошуку рішення визначеної проблеми.

Також реалізовані завдання щодо роз'яснення кола понять:

- 1) соціальна реальність;
- 2) психомірність;
- 3) поріг впливу цифровізації на психомірність людини, її соціальну реальність;
- 4) психомірне середовище/система.

Все перелічене показує що перед системою сучасної освіти з'являються принципово нові завдання. Ми розглянемо їх у наступних дослідженнях.

А деякі з них вже було розглянуто в одній з наших робіт [16].

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бевзенко Л. Д.** (2002). Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций. Киев: ИС НАНУ, 437 с.
2. **Ершова-Бабенко И. В.** (1992). Методология исследования психики как синергетического объекта. Одесса: ОДЭКОМ, 124 с.
3. **Ершова-Бабенко И., Гончарова О.** (2015). Нечеловекомерные составляющие поля человекомерности. *Философия освіти*. №2(17), 243-259.
4. **Ершова-Бабенко И. В.** (2020). Проблема новой научной картины Мира. Мир «цифры» и «цифро-субъекта». *Norwegian Journal of development of the International Science*. No 44, 53-60.
5. **Ершова-Бабенко И. В.** (2015). Психосинергетика: монография. Херсон: Изд-во «Гринь Д.С.», 488 с.
6. **Ершова-Бабенко И. В.** (2020). Психосинергетика: методологический статус, теория, практика: Юбилейный сборник научных трудов проф Ершовой-Бабенко И. В. / ред.-сост. В. Б. Ханжи, Н. В. Кривцова. Одесса: Феникс, 256 с.
7. **Ершова-Бабенко И. В.** (2005). Психосинергетические стратегии человеческой деятельности. (Концептуальная модель): монография. Винница: NOVA КНУНА, 360 с.
8. **Козобродова Д. М.** (2021). Психосинергетичні засади конструювання соціальної реальності. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. Вип. 37, 42-49.
9. **Козобродова Д. М.** (2021). Антропологічний характер соціальної реальності в аспекті психомірності. *Наукове пізнання*. 2(48), 80-88.
10. **Козобродова Д. М.** (2020). Проблема психомірності соціальної реальності і її ролі в крайнє невідновесном поведінки соціальних серед в контексте самоорганізації. *Norwegian*

REFERENCES

1. **Bevzenko, L. D.** (2002). *Sotsyalnaia samoorhanyzatsiya. Synerhetychnskaia paradyhma: vozmozhnosti sotsyalnykh ynterpretatsyi*. [Social self-organization. Synergetic paradigm: possibilities of social interpretations]. Kyiv: YS NANU, 437 s. [in Russian]
2. **Ershova-Babenko, Y. V.** (1992). *Metodolohiya yssledovaniya psykhyky kak synerhetycheskoho ob'ekta*. [Methodology for the study of the psyche as a synergistic object]. Odessa: ODЭКОМ, 124 s. [in Russian]
3. **Ershova-Babenko, Y., Honcharova, O.** (2015). *Nechelovekomernye sostavliaushchye polia chelovekomernosti*. [Non-human-dimensional components of the field of human-dimensionality]. *Filosofii osvity*. No. 2(17), 243-259. [in Russian]
4. **Ershova-Babenko, Y. V.** (2020). *Problema novoi nauchnoi kartyny Myra*. Myr «tsyfry» y «tsyfro-subekta». [The problem of a new scientific picture of the World. The world of "numbers" and "digital-subject"]. *Norwegian Journal of development of the International Science*. No. 44, 53-60. [in Russian]
5. **Ershova-Babenko, Y. V.** (2015). *Psykhosynerhetyka [Psychosynergy]: monohrafyia*. Kherson: Yzd-vo «Hryn D.S.», 488 s. [in Russian]
6. **Ershova-Babenko, Y. V.** (2020). *Psykhosynerhetyka: metodolohycheskyi status, teoriya, praktyka: Yubyleinyi sbornyk nauchnykh trudov prof Ershovoi-Babenko Y. V.* [Psychosynergy: methodological status, theory, practice: Anniversary collection of scientific papers by Prof. Ershova-Babenko I.V.] / red.-sost. V. B. Khanzhy, N. V. Kryvtsova. Odessa: Fenyks, 256 s. [in Russian]
7. **Ershova-Babenko, Y. V.** (2005). *Psykhosynerhetycheskye strategye chelovechesko deiatelnosti*. (Kontseptualnaia model).

Journal of development of the International Science. No 45, 45-52.

11. **Кочубей, Н. В.** (2010). Синергетичні концепти в нелінійних соціально-культурних контекстах: автореф. дис. ... ступеня д-ра філос. наук: спец. 09.00.09 – філософія науки. Київ, 36 с.

12. **Пригожин И., Кондепуди Д.** (2002). Современная термодинамика. М.: Мир, 461 с.

13. **Пригожин И., Стенгерс И.** (2014). Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой: пер. с англ. Изд. 7-е. М.: Едиториал УРСС, 304 с.

14. **Терентьев И. А.** (2007). Проблема соціальної реальності в історії соціально-філософської думки. Теорія і практика суспільного розвитку. №1, 37-40.

15. **Хакен Г.** (2014). Информация и самоорганизация: Макроскопический подход к сложным системам. Изд. 3-е., испр. и знач. доп. М.: УРСС: ЛЕНАНД, 320 с.

[Psychosynergetic strategies of human activity. (Conceptual model)]: monohrafiya. Vynnytsa: NOVA KNYHA, 360 s. [in Russian]

8. **Kozobrodova, D. M.** (2021). Psykhosynerhetychni zasady konstruiuvannia sotsialnoi realnosti. [Psychosynergetic ambush constructing social reality]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filosofsko-politohichni studii. Vyp. 37, 42-49. [in Ukrainian]

9. **Kozobrodova, D. M.** (2021). Antropolohichnyi kharakter sotsialnoi realnosti v aspekti psykhomirnosti. [Anthropological character of social reality in the aspect of psycho-worldliness]. Naukove piznannya. 2(48), 80-88. [in Ukrainian]

10. **Kozobrodova, D. M.** (2020). Problema psykhomernosti sotsyalnoi realnosti y ee roly v kraine neravnovesnom povedeniy sotsyalnykh sred v kontekste samoohanyzatsyy. [The problem of the psychodimensionality of social reality and its role in the extremely non-equilibrium behavior of social environments in the context of self-organization]. Norwegian Journal of development of the International Science. No. 45, 45-52. [in Ukrainian]

11. **Kochubei, N. V.** (2010). Synerhetychni kontsepty v nelineinykh sotsialno-kulturnykh kontekstakh: avtoref. dys. ... stupenia d-ra filol. nauk: spets. 09.00.09 – filosofiiia nauky. [Synergetic concepts in non-linear socio-cultural contexts: author. dis. ... degree of Doctor of Philosophy. sciences: spec. 09.00.09 - philosophy of science] Kyiv, 36 s. [in Ukrainian]

12. **Pryhozhyn, Y., Kondeputy, D.** (2002). Sovremennaia termodynamika. [Modern thermodynamics]. М.: Myr, 461 s. [in Russian]

13. **Pryhozhyn Y., Stenhers Y.** (2014). Poriadok yz khaosa: Novyi dyaloh cheloveka s pryrodoy. [Order out of chaos: A new dialogue between man and nature]: per. s anhl. Yzd. 7-e. М.: Edytoryal URSS, 304 s. [in Russian]

14. **Terentiev, I. A.** (2007). Problema sotsialnoi realnosti v istorii sotsialno-filosofskoi dumky. [The problem of social reality in the history of social and philosophical thought]. Teoriia i praktyka suspiinoho rozvytku. No. 1, 37-40. [in Russian]

15. **Khaken, H.** (2014). Ynfomatsyia y samoohanyzatsyia: Makroskopycheskyi podkhod k slozhnym systemam. [Information and self-organization: A macroscopic approach to complex systems]. Yzd. 3-e., yspr. y znach. dop. М.: URSS: LENAND, 320 s. [in Russian]

16. Andrushchenko, V., Yershova-Babenko, I., Kozobrodova, D., Seliverstova, A., Lysakova, I. (2022). Digitization of society: implications and perspectives in the context of the psycho-dimensionality of social reality psychosynergetics. No 56, 183-195.

17. Bransky, V.P. (1999). Social synergetics as a postmodern philosophy of history. Social sciences and the present. No. 6, 117-127.

18. Self-realization. Routledge Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://www.rep.routledge.com/articles/thematic/self-realization/>

19. Shtompka, P. (1993). Sociology of social change. Oxford UK & Cambridge USA: BLACKWELL.

20. Haken, H. (2010) Sinergetik in der Psychologie. G ttingen: Hogrefe.

21. Haken, H. (1996). Principles of the brain: A Sinergetic Approach to Brain Activity, Behavior and Cognitive Activity. Berlin-Heidelberg: Springer-Verlag.